

Design and Validatin of Questionnaire in Students' Academic Psychological Resources at Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences

Mohammad Hosseini: Ph. D, Department of Psychology, Faculty of Humanities, Allameh Tabatabaei University, Tehran, Iran.

Mohammad Hossein Mohebi Norodinvand*: Faculty Member, Department of Education Sciences & Psychology, Masjedsoleiman Branch-Islamic Azad University, Masjedsoleiman, Iran.

Abstract: One of the important concepts in positive psychology has recently taken into serious account in the realm of organizational behavior and now being employed in higher education studies is the concept of psychological capital. The purpose of this research was the designing and validating of questionnaire on Academic psychological resources among university students in Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences. Statistical population of the study was all fresh B.A. students in the academic year 2018-2019. The sample consisted of 375 (228 boys and 147 girls) students who were selected by stratified random sampling method. Then the instruments used in present study consisted of Adult Dispositional Hope Scale, Life Orientation Test-Revised, Resiliency Scale, and Academic Self-Efficacy Scale which were applied to assess each of the four factors making up psychological resources. SPSS and AMOS softwares were used for data analysis. According to our finding the total reliability of chronbach alpha was 0.90. In addition, four accurate questionnaires were used simultaneously with correlation coefficients ranging from 0.56 to 0.61. The construct validity confirmed the four-factor 36-item structure of the questionnaire (hope, optimism, resilience, self-efficacy) using the first and second order confirmation factor analysis method. Hence, according to results obtained, the psychological resources questionnaire confirmed a good validity and reliability and can be used in educational and research environments.

Keywords: psychological capital (psycap), hope, optimism, resiliency, Self-efficacy.

***Corresponding author:** Faculty Member, Department of Education Sciences & Psychology, Masjedsoleiman Branch-Islamic Azad University, Masjedsoleiman, Iran.

Email: mmohebi8392@gmail.com

مقدمه

یکی از مفاهیم مهم روان‌شناسی مثبت‌نگر که در سال‌های اخیر در حوزه رفتار سازمانی مورد توجه جدی قرار گرفته و در مطالعات آموزش دانشگاهی مورد استفاده فراوان قرار گرفته است، مفهوم سرمایه روان‌شناختی است. سرمایه روان‌شناختی یک حالت روان‌شناختی مثبت و رویکرد واقع‌گرا و انعطاف‌پذیر نسبت به زندگی است که از چهار سازه امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی تشکیل می‌شود و هر کدام از آنها به عنوان یک ظرفیت روان‌شناختی مثبت در نظر گرفته می‌شوند، دارای مقیاس اندازه‌گیری معتبر است، مبتنی بر نظریه و تحقیق است، و وابسته به حالت و قابلیت رشد دارد و به طور چشمگیری با پیامدهای عملکردی ارتباط دارد (لوتانس، یوسف و اوولویو 2017). امید، یک وضعیت انگیزشی مثبت است که بر اساس تعامل دو مؤلفه‌ی «عاملیت» و «رهباب» به منظور رسیدن به موفقیت تعریف می‌شود. عاملیت به قدرت اراده فرد امیدوار اشاره دارد که شامل باور فرد به توانایی خود برای شروع و حفظ حرکت در مسیر انتخاب شده به سمت هدف است، در حالی که رهباب، به برنامه ریزی برای رسیدن به هدف و قدرت راهبایی یا طراحی مسیرهای لازم حتی در هنگام مواجهه با موانع اشاره دارد. به عبارت دیگر، امید، توانایی شخص برای هدف‌گذاری، تجسم مسیرهای لازم برای رسیدن به هدف‌ها و داشتن انگیزه لازم در جهت رسیدن به آن هدف‌ها است. خوشبینی به عنوان «یک سبک تبیینی که فرد وقایع مثبت را به علل درونی، پایدار و فراگیر و وقایع منفی را به صورت بیرونی، موقتی و عوامل وابسته به موقعیت اسناد می‌کند» (پیچ و دوناهویو 2014) تعریف می‌شود. کارور و شیبر (2003) به طور کاملاً ساده بیان کرده‌اند که «خوشبین‌ها افرادی هستند که انتظار دارند اتفاقات خوبی برای آن‌ها روی دهند، در حالی که بدبین‌ها افرادی هستند که انتظار دارند اتفاقات بدی برای آن‌ها روی دهند». این گفته نشان دهنده یک چارچوب انتظاری است که برای فهم نقش با نفوذ سازه خوشبینی در موفقیت‌های افراد استفاده می‌شود. تاب‌آوری به توانایی و ظرفیت شخصی برای بازگشت از یک مصیبت، تعارض، شکست، آسیب و یا حتی تغییرات

مثبت، پیشرفت و افزایش مسئولیت به حالت عادی اشاره دارد (لوتانس و همکاران 2007). بالاخره، خودکارآمدی به باورهای فرد درباره توانایی‌های خود، برای دستیابی موفقیت‌آمیز به هدف مورد علاقه اشاره دارد. به نظر بندورا (1997) خودکارآمدی به باورهای شخص در مورد توانایی‌های خود برای انجام دادن یک تکلیف خاص اشاره دارد و فراتر از توانایی‌های ثابت، مانند هوش، بر عملکرد بعدی او تأثیر می‌گذارد. به طور کلی، اصطلاح سرمایه روان‌شناختی به مفهوم این‌که «چه کسی هستید؟ (خود واقعی)» و «چه کسی می‌خواهید بشوید؟ (خود ممکن)» اشاره دارد و چیزی ورای سرمایه انسانی «چه چیزی می‌دانم؟» و سرمایه اجتماعی «چه کسانی را می‌شناسم؟» است. به سخن دیگر، سرمایه روان‌شناختی افراد را به چالش می‌کشد تا در جستجوی این سؤال برآیند که چه کسی هستند و در نتیجه به خودآگاهی بهتر که لازمه دستیابی به هدف‌ها و موفقیت است، دست یابند.

مطالعات محدودی در زمینه تأثیر سرمایه روان‌شناختی، به عنوان یک سازه مرتبه بالاتر مرکب از چهار عامل امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی، بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان دانشگاه انجام گرفته است. برای نمونه، در پژوهشی که توسط صدوقی (2019) با عنوان تحلیل کانونی رابطه سرمایه روان‌شناختی با اشتیاق تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی انجام گرفت، نتایج حاکی از آن بود که سرمایه روان‌شناختی به ویژه دو مؤلفه امید و خوشبینی نقش مهمی در اشتیاق تحصیلی به ویژه در بعد اشتیاق رفتاری دانشجویان دارد. به علاوه، یافته‌های به دست آمده از یک مطالعه پژوهشی دیگر بیان می‌کند که سرمایه روان‌شناختی می‌تواند به طور معکوس و معناداری فرسودگی تحصیلی دانشجویان را پیش بینی کند (صدوقی 2019). در مطالعه‌ی دیگر بر روی دانشجویان دانشگاه هنگ‌کنگ، در قالب یک مدل مفهومی بین سازه سرمایه روان‌شناختی با اشتیاق به مطالعه و انگیزش درونی رابطه معناداری به دست آمد (سو و همکاران 2014). مطالعه پیشینه پژوهشی بیانگر این است که بررسی رابطه ابعاد چهارگانه سرمایه روان‌شناختی یعنی امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی با

تحقیقات نشان می‌دهند به دلیل مواجه بیشتر دانشجویان با چالش‌های انتقال از تحصیلات دبیرستانی به دانشگاه و تجارب آسیب‌زای فردی، فقدان آمادگی تحصیلی، یا تعلق به جوامع در معرض خطر، نحوه‌ی پاسخ‌دهی دانشجویان به این چالش‌ها بر سطح انگیزش، پشتکار و تلاش تحصیلی آنها تأثیر می‌گذارد، در حالی که سطح تاب‌آوری آنها می‌تواند به عنوان یک متغیر واسطه‌ای نقش مهمی ایفا کند (بین و ایتون، 2001). بالاخره، خودکارآمدی، نیز به عنوان یک بعد مهم سرمایه روان‌شناختی فرد، به باورهای شخص در مورد توانایی‌های خود برای انجام دادن یک تکلیف خاص، اشاره دارد (بندورا 1997). از نظر بندورا دانشجویان با خودکارآمدی تحصیلی بالا از راهبردهای مؤثر یادگیری بیشتری استفاده می‌کنند، به طور کارآمد زمان خود را مدیریت می‌کنند و در نظارت بر تلاش خود بهتر از دیگرانند. در همین رابطه، نتایج پژوهش شیخ‌الاسلامی و احمدی (1390) حاکی از آن بود که دانشجویانی که از باورهای خودکارآمدی تحصیلی بیشتری برخوردارند در مقابله با مشکلات تحصیلی بیشتر از راهبردهای مقابله‌ای مثبت استفاده می‌کنند. به این معنی که در رسیدن به هدف‌های تحصیلی خود پایداری نموده و یادگیری خود را هدایت و کنترل می‌کنند و در صورت روبه‌رو شدن با موانع به سادگی از دنبال کردن هدف‌های خود دلسرد نشده و تلاش می‌کنند با برخوردی مؤثر و سازنده موانع را از پیش رو برداشته و در مسیر موفقیت گام بردارند.

بنابراین، در حالی که پژوهش‌های پیشین هر کدام از چهار حیطه تشکیل دهنده سازه‌ی سرمایه روان‌شناختی را جداگانه مورد بررسی قرار داده‌اند، اما نظریه پردازی در حوزه سرمایه روان‌شناختی این سازه‌ها را در ارتباط با یکدیگر می‌بیند و مشترکات این متغیرها را در نظر می‌گیرد (لوتانس و همکاران 2017). به عبارت دیگر، سرمایه روان‌شناختی، یک سازه «مرتب‌دوم» در نظر گرفته می‌شود، به این معنی که این چهار متغیر با هم ترکیب می‌شوند و یک کل هم‌افزایی را می‌سازند و انتظار می‌رود که کل سازه نسبت به تک تک متغیرهای تشکیل دهنده آن تأثیر بیشتری بر عملکرد داشته باشد. ذکر این نکته ضروری است که در

بازده‌های یادگیری دوره‌های مختلف تحصیلی در پژوهش‌های زیادی انجام گرفته است. برای مثال، اسنایدر و همکاران (2002) در یک مطالعه طولی شش ساله به بررسی رابطه بین امید و موفقیت تحصیلی دانشجویان سال اول پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داد که سطوح بالای امید، پیش‌بینی کننده معتبر عملکرد تحصیلی بالا در طول دوران دانشگاه و میانگین کلی نمره‌ها، فارغ‌التحصیلی سریع‌تر از دانشگاه و ترک تحصیل پایین به دلیل نمره‌های پایین است. بر اساس نتایج این تحقیق، آنها گزارش کردند که دانشجویانی که دارای سطوح بالاتر امیدواری هستند، بیشتر بر هدف‌های خود متمرکز می‌شوند و از انگیزه‌ی بیشتری، نسبت به همتایان، خود برخوردارند. همچنین، این افراد دارای پشتکار و عزم جدی در انجام فعالیت‌ها هستند، زیرا معتقدند تلاش منجر به پیشرفت و رضایت آنها می‌شود. یکی دیگر از مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی، خوشبینی است. مطالعات مربوط به خوشبینی نشان می‌دهند که مشارکت فعال دانشجویان در برنامه‌های تحصیلی و سازگاری با محیط دانشگاهی و استفاده از فرصت‌های پیش رو، مستلزم خوشبینی انعطاف‌پذیر و واقع‌گرایانه‌ای است که به آنها کمک می‌کند به طور مستقل فعالیت کنند، از چالش‌ها استقبال کنند و تغییرات را پذیرا باشند. در همین رابطه، پریچارد و ویلسون (2003) در مطالعه خود بر روی دانشجویان دانشگاه نشان دادند که خوشبینی با انگیزش و پیامدهای تحصیلی موفقیت‌آمیز همبستگی مثبت دارد. در سال‌های اخیر در مطالعات مربوط به آموزش دانشگاهی، تاب‌آوری (یک بعد دیگر سرمایه روان‌شناختی) به عنوان یک سازه‌ی مهم و مرتبط با متغیرهای انگیزشی، شناختی، عزت نفس، سلامتی و عملکرد تحصیلی دانشجویان مورد بررسی قرار گرفته است (ریف و سینگر 2003). در همین رابطه، کواک، هیوز و لیو (2007) در پژوهشی بر روی دانشجویان سال اول با پیشرفت تحصیلی پایین، به این نتیجه دست یافتند که یک سازه پنهان به عنوان شخصیت تاب‌آور، که از سه عامل وظیفه‌شناسی، سازگاری و خود-تاب‌آوری تشکیل شده است، از توانایی بالایی در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی کنونی و آینده این دانشجویان برخوردار است. به طور کلی،

شده است. در پژوهش حاضر، با توجه به عدم وجود ابزاری برای اندازه‌گیری سرمایه روان‌شناختی دانشجویان در عرصه تحصیلی و بر اساس پژوهش‌های انجام شده در خارج از کشور مانند نیلسون (2010) به منظور سنجش سرمایه روان‌شناختی تحصیلی، اقدام به انتخاب چهار پرسشنامه معتبر که هر یک از خرده‌مقیاس‌های سرمایه روان‌شناختی را اندازه‌گیری می‌نمایند، گردید و با رعایت امانت‌داری کامل ترجمه شدند. سپس، با استفاده از ماده‌های این چهار ابزار، پرسشنامه 36 ماده‌ای سرمایه روان‌شناختی طراحی شد. شیوه‌نامه‌گذاری این پرسشنامه، همانند خرده‌مقیاس‌های آن، بر اساس یک مقیاس 6 درجه‌ای از نوع لیکرت، از کاملاً مخالفم (1) تا کاملاً موافقم (6) تنظیم شده است. مؤلفه‌های پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی عبارتند از:

الف) مقیاس امیدواری گرایشی بزرگسالان: مقیاس امیدواری گرایشی بزرگسالان یک مقیاس خود-گزارشی 8 ماده‌ای است که برای بزرگسالان 15 سال به بالا و به وسیله اسنایدر، هریس، آندرسون، هالرون و ایروینگ (1991) تهیه شده است. این مقیاس شامل دو خرده‌مقیاس است. تفکر عاملیتی، که به انگیزش شخصی و اشتیاق برای رسیدن به یک هدف با ارزش مربوط است، و تفکر رهیاب، که به شخص امکان ایجاد چندین راه حل برای حل مسئله و تحقق هدف مورد نظر را می‌دهد. شیوه‌نامه‌گذاری این ابزار، بر اساس یک مقیاس 6 درجه‌ای از نوع لیکرت، از مخالفت شدید (1) تا موافقت شدید (6) تنظیم شده است. نمونه‌هایی از ماده‌های این ابزار برای خرده‌مقیاس تفکر عاملیتی عبارت است از: "من با قدرت اهدافم را دنبال می‌کنم"، و برای خرده‌مقیاس تفکر رهیاب "راه‌های زیادی برای حل مشکلات تحصیلی من وجود دارد". اسنایدر و همکاران (1991) پایایی این مقیاس را از طریق اجرای آن بر روی نمونه‌های دانشجویی و مداخله‌های روان‌شناختی با استفاده از روش آلفای کرونباخ و روش اجرای مجدد بین 0/74 تا 0/84 گزارش نمودند. روایی این ابزار را نیز از طریق محاسبه همبستگی آن با آزمون‌های روان‌شناختی مشابه، مانند آزمون جهت‌گیری زندگی (شیبیر و کارور 1985) و مقیاس

ساختارهای عاملی مرتبه دوم، فرض بر این است که خود متغیرهای نهفته یا عامل‌های مرتبه اول، در واریانس مشترک ناشی از یک یا چند عامل مرتبه بالاتر (اغلب با نام عوامل مرتبه دوم نامیده می‌شوند) سهمیند. بنابراین، با توجه به اهمیت سرمایه روان‌شناختی به عنوان یک سازه مرتبه بالاتر حالت گونه، قابل رشد و مؤثر بر عملکرد و با توجه به این که پژوهش در این زمینه به تازگی وارد حوزه تعلیم و تربیت شده است، تهیه و طراحی ابزاری برای اندازه‌گیری این سازه روان‌شناختی با کاربری در محیط‌های آموزشی بسیار حائز اهمیت است. لذا با توجه به عدم وجود ابزاری برای سنجش سرمایه روان‌شناختی در عرصه آموزشی، در مطالعه حاضر با استفاده از ترکیب ماده‌های چهار ابزار معتبر، برای سنجش هر یک از مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی، اقدام به طراحی و تدوین پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی شد و هدف این مقاله بررسی روایی و پایایی آن در میان دانشجویان دانشگاه است. به عبارت دیگر، پژوهش حاضر در پی این است که مشخص کند که آیا ماده‌های هر کدام از خرده‌مقیاس‌های سرمایه روان‌شناختی بر عامل‌های مربوط به خود بار عاملی معنی‌دار می‌گذارند؟، آیا هر کدام از چهار عامل مرتبه اول امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی بر روی سازه مرتبه دوم سرمایه روان‌شناختی بار عاملی معنی‌دار می‌گذارند؟ و به طور کلی، آیا پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی از روایی و پایایی مطلوب برخوردار است؟

روش کار

جامعه آماری این پژوهش شامل کل دانشجویان سال اول دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در سال تحصیلی 97-98 بود. حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی و مرگان (1970) 375 نفر برآورد شد که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به تفکیک جنسیت، دختر (147 نفر) و پسر (228 نفر) انتخاب شدند. سپس، پرسشنامه‌ها توسط آن‌ها تکمیل و جمع‌آوری شد. لواتانس و همکاران (2017) برای سنجش سرمایه روان‌شناختی با زمینه کاربری در محیط‌های حرفه‌ای و سازمانی پرسشنامه 24 ماده‌ای طراحی و تدوین نموده‌اند که از چهار خرده‌مقیاس امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی تشکیل

این مقیاس را از طریق همبستگی بالای آن با مقیاس‌های سلامتی، اخلاقی و رضایت از زندگی تأیید کردند.

د) مقیاس خودکارآمدی تحصیلی: مقیاس خودکارآمدی تحصیلی چیمرز، هو و گارسیا (2001) اطمینان دانشجویان را نسبت به توانایی‌های تحصیلی خود اندازه‌گیری می‌کند. این ابزار اندازه‌گیری، یک مقیاس خود-گزارشی 8 ماده‌ای است که از پاسخ دهندگان می‌خواهد که میزان توانایی‌های خود را در خوب انجام دادن تکالیف تحصیلی، مانند مهارت‌های ضروری مؤثر برای پیشرفت تحصیلی، نظیر زمان‌بندی برای انجام تکالیف، یادداشت‌برداری، نوشتن مقالات و غیره، گزارش دهند. شیوه نمره‌گذاری این ابزار، بر اساس یک مقیاس 6 درجه‌ای از نوع لیکرت، از مخالفت شدید (1) تا موافقت شدید (6) تنظیم شده است. نمونه‌هایی از ماده‌های این ابزار عبارتند از: "من می‌دانم که برای انجام تکالیف خود، چگونه برنامه‌ریزی زمانی داشته باشم" و «من از توانایی خوبی برای موفقیت در دانشگاه برخوردارم». چیمرز و همکاران (2001) ضریب همسانی درونی این ابزار را با استفاده از روش آلفای کرونباخ 0/81 گزارش کردند. آن‌ها همچنین، روایی آن را از طریق همبسته نمودن آن با ابزارهای مشابه دیگر تأیید نمودند.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی پژوهش نشان داد که میانگین (و انحراف معیار) مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی، یعنی امید 26/31 (و 4/41)، خوشبینی 39/25 (و 4/63)، تاب‌آوری 65/52 (و 9/03) و خودکارآمدی 35/47 (و 7/20) است. همچنین، میانگین (و انحراف معیار) کل سرمایه روان‌شناختی 166/88 (و 18/45) محاسبه شد. ضرایب پایایی برای مؤلفه‌های پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی به روش‌های آلفای کرونباخ و دو نیمه کردن، به ترتیب، برای مؤلفه‌های امید 0/72 و 0/70، خوشبینی 0/70 و 0/71، تاب‌آوری 0/82 و 0/79، و خودکارآمدی 0/86 و 0/82 به دست آمدند. ضمناً ضرایب پایایی کل پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی 0/90 و 0/88 محاسبه شد. این نتایج حاکی از آن است که ضرایب به دست آمده برای همه مقیاس‌ها

عزت نفس (روزنبرگ 1965 به نقل از اسنایدر و همکاران 1991) به دست آوردند.

ب) آزمون جهت‌گیری زندگی (فرم تجدید نظر شده): آزمون جهت‌گیری زندگی (فرم تجدید نظر شده) توسط شییر و کارور (1985) جهت سنجش تمایلات خوشبینی و بدبینی ساخته شده و یک آزمون 6 ماده‌ای خود-گزارشی است؛ 3 ماده آن مربوط به خوشبینی و 3 ماده دیگر مربوط به بدبینی است. شیوه نمره‌گذاری این ابزار، بر اساس یک مقیاس 6 درجه‌ای از نوع لیکرت، از مخالفت شدید (1) تا موافقت شدید (6) تنظیم شده است. ضمناً ماده‌های مربوط به خرده‌مقیاس بدبینی به صورت معکوس نمره‌گذاری شده‌اند. نمونه‌هایی از ماده‌های این آزمون برای خرده‌مقیاس خوشبینی عبارت است از: "من در موارد نامطمئن، معمولاً انتظار بهترین حالت را دارم"، و برای خرده‌مقیاس بدبینی "به ندرت انتظار دارم که کارها مطابق میل من پیش بروند". شییر، کارور و بریگز (2001) همسانی درونی قابل قبولی را با استفاده از روش آلفای کرونباخ، از 0/70 تا 0/80 برای این آزمون به دست آوردند. همچنین، آنها روایی آن را از طریق همبستگی بالای آن با اندازه‌های روان‌رنجوری تأیید کردند.

ج) مقیاس تاب‌آوری: مقیاس تاب‌آوری توسط وگنیلد و یانگ (1993) ساخته شده و شامل 14 ماده است که متغیر تاب‌آوری و دو بعد عمده آن یعنی شایستگی فردی و پذیرش خود و زندگی را اندازه‌گیری می‌کند. شیوه نمره‌گذاری این ابزار، بر اساس یک مقیاس 6 درجه‌ای از نوع لیکرت، از مخالفت شدید (1) تا موافقت شدید (6) تنظیم شده است. نمونه‌هایی از ماده‌های این ابزار برای خرده‌مقیاس شایستگی فردی عبارت است از: "احساس می‌کنم می‌توانم کارهای زیادی را در هر لحظه انجام دهم"، و برای خرده‌مقیاس پذیرش خود و زندگی "اعتقاد من نسبت به خودم باعث می‌شود تا در لحظات سخت موفق شوم". وگنیلد و یانگ (1985) ضریب اعتبار این مقیاس را با روش‌های مختلف نشان داده‌اند. آنها ضریب همسانی درونی آن را با استفاده از روش آلفای کرونباخ 0/90 به دست آوردند و با استفاده از روش باز آزمایی، در یک دوره 12 ماهه، ضرایب همبستگی 0/67 تا 0/84 را گزارش نمودند. آنها همچنین، روایی سازه

ضروری است که ضریب روایی ملاکی 0/50، یک ضریب نسبتاً بالا محسوب می شود (شریفی و شریفی 1386). بنابراین، می توان گفت که ضرایب به دست آمده نشان دهنده روایی قابل قبول پرسشنامه سرمایه روانشناختی است. علاوه بر این روایی سازه این ابزار با استفاده از روش تحلیل عامل اکتشافی و تحلیل عامل تأییدی مرتبه اول و مرتبه دوم مورد بررسی قرار گرفت. قبل از انجام تحلیل عاملی اکتشافی، به منظور اطمینان از اندازه نمونه و توان عاملی شدن داده ها، توجه به دو شاخص ضروری است. اندازه کفایت نمونه گیری کایرز، میر و الکین (KMO) برابر با 0/923 و آزمون کرویت بارلت، که برابر با $(X^2 = 6610/38)$ و در سطح $p < 0/001$ معنی دار بود. این شاخص ها نشان می دهد که نمونه و ماتریس همبستگی برای تحلیل عاملی مناسب بودند. در تحلیل عاملی از روش تحلیل عناصر اصلی، چرخش متعامد از نوع واریماکس و بارهای عاملی 0/30 برای حداقل همبستگی قابل قبول میان هر ارزش و عامل استخراج شده استفاده شد.

در ادامه، به منظور تأیید ساختار عامل های پرسشنامه سرمایه روانشناختی مدل تحلیل عامل تأییدی به کار گرفته شد. نمودار 1 ضرایب استاندارد ماده های مؤلفه های سرمایه روان شناختی با روش تحلیل عامل تأییدی مرتبه اول را نشان می دهند. (به پیوست در صفحه آخر قرار داده شده است)

همان گونه که نمودار 1 نشان می دهد، تمامی ماده های مربوط به خرده مقیاس های پرسشنامه سرمایه روان شناختی روی عامل های مربوط به خود به طور معنی داری بار گذاشته اند. به عبارت دیگر، تمامی ماده ها دارای ضرایب استاندارد (بار عاملی) بالای 0/30 بودند و هیچ کدام از ماده های چهار مؤلفه سرمایه روان شناختی حذف نشدند. با ملاحظه نمودار 1 می توان دریافت که در ارتباط با خرده مقیاس امید بیشترین ضریب استاندارد مربوط به ماده 8 (0/56) و کمترین ضریب مربوط به ماده 6 (0/34) است. در خرده مقیاس خوشبینی، بیشترین ضریب استاندارد مربوط به ماده 10 (0/68) و کمترین ضریب مربوط به ماده 13 (0/38) است. در رابطه با خرده مقیاس تاب آوری بیشترین

رضایت بخش بوده و نشان دهنده همسانی درونی قابل قبول این مؤلفه ها می باشد.

همچنین، روایی پرسشنامه سرمایه روانشناختی با چند روش مورد بررسی قرار گرفت. ابتدا، روایی صوری و محتوایی پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت؛ به این صورت که بعد از انتخاب چهار ابزار برای سنجش هر کدام از مؤلفه های سرمایه روان شناختی، ابتدا ابزارها از زبان انگلیسی به فارسی برگردانده شدند و سعی شد که از نظر معنا و واژه گزینی رعایت امانتداری شده باشد. سپس ماده های پرسشنامه در اختیار تعدادی از دانشجویان و همچنین مدرسان ادبیات فارسی قرار گرفت و از آن ها خواسته شد درباره گویایی و قابل فهم بودن سؤال ها نظر بدهند. بعد از اعمال نظرهای آن ها روایی این پرسشنامه توسط تعدادی از متخصصین روان شناسی نیز مورد تأیید قرار گرفت. علاوه بر آن، به منظور بررسی روایی همگرایی این پرسشنامه از ضرایب همبستگی میان چهار عامل با یکدیگر و با نمره کل استفاده شد که ضرایب همبستگی بین هر چهار عامل با یکدیگر و با نمره کل سرمایه روان شناختی بین 0/47 تا 0/84 در نوسان بودند که همه ضرائب به دست آمده در سطح 0/01 معنی دار بودند و نشانگر روایی همگرایی قابل قبول این پرسشنامه می باشند.

به منظور بررسی روایی ملاکی پرسشنامه، برای هر کدام از چهار مؤلفه آن از یک ابزار معتبر که در پژوهش های داخلی بارها اعتباریابی و مورد استفاده قرار گرفته اند، استفاده شد. برای این منظور پرسشنامه امیدواری میلر (نقل از حسینی 1385)، خوشبینی پیترسون و همکاران (نقل از شهنی ییلاق، موحد و شکرکن 1382)، تاب آوری کانر و دیویدسون (نقل از بشارت 1387) و خودکارآمدی پینتریچ و همکاران (نقل از بوستانی 1390) مورد استفاده قرار گرفت و سپس اقدام به محاسبه ضریب همبستگی بین هر یک از مؤلفه های سرمایه روان شناختی و ابزارهای ملاک گردید که نتایج آن برای مقیاس امیدواری 0/59، خوشبینی 0/61، تاب آوری 0/56 و خودکارآمدی 0/57 به دست آمد که نشان از همبستگی قابل قبول بین چهار عامل پرسشنامه سرمایه روان شناختی و چهار مقیاس ملاک بود. ذکر این نکته

و همکاران 2010). به بیان دیگر، عامل‌های مرتبه دوم به واقع عامل‌های عامل‌ها به حساب می‌آیند (هومن 1387). بر اساس نتایج به دست آمده از تحلیل عامل تأییدی مرتبه دوم ضرایب استاندارد بین متغیر امید و سرمایه روان‌شناختی 0/84، بین متغیر خوشبینی و سرمایه روان‌شناختی 0/72، بین متغیر تاب‌آوری و سرمایه روان‌شناختی 0/82 و بین متغیر خودکارآمدی و سرمایه روان‌شناختی 0/71 مشاهده می‌شود. این ضرایب نشان می‌دهند که هر کدام از چهار عامل مرتبه اول امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی بر روی یک سازه مرتبه دوم یعنی سرمایه روان‌شناختی به طور معنی‌داری بار گذاشته‌اند. به عبارت دیگر، این چهار مؤلفه زیر مجموعه سازه مرتبه بالاتر سرمایه روان‌شناختی هستند. علاوه بر این، در تحلیل عامل تأییدی شاخص‌های برازندگی متعددی وجود دارد که با آن‌ها می‌توان برازش مدل را بررسی کرد. جدول 1 شاخص‌های برازش مربوط به مؤلفه‌های پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی را با استفاده از تحلیل عامل تأییدی مرتبه اول و دوم نشان می‌دهد.

جدول 1. آماره‌های نیکویی برازش پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی با استفاده از روش تحلیل عامل تأییدی مرتبه اول و دوم

Table 1. Fitting statistics of psychological resources questionnaire using first and second order confirmatory factor analysis method

RMSEA	IFI	CFI	AGFI	GFI	X ² /df	Df	X ²	شاخص‌های برازش مدل ساختاری
0/07	0/91	0/91	0/92	0/93	2/73	82	224/43	سرمایه روان‌شناختی (مرتبه اول)
0/06	0/92	0/93	0/94	0/95	2/45	88	215/66	سرمایه روان‌شناختی (مرتبه دوم)

تمایل به معنی‌دار شدن می‌یابد. یکی دیگر از شاخص‌های معتبر که برای برازش مدل مورد استفاده قرار می‌گیرد شاخص مجذور خی نسبی (نسبت مجذور خی به درجه آزادی) است که مقدار آن برای سرمایه روان‌شناختی مرتبه اول 2/73 و مرتبه دوم 2/45 به دست آمده‌اند. هر چند این شاخص فاقد یک معیار ثابت برای یک مدل قابل قبول است، اما مقدار کوچک تر آن نشان دهنده برازندگی بیشتر است (هومن 1387). شاخص نیکویی برازش (GFI) که می‌توان آن را مشابه R² در رگرسیون چند متغیری در نظر گرفت (هومن 1387)، مقدار این شاخص آماری برای

ضریب استاندارد مربوط به ماده 25 (0/70) و کمترین ضریب مربوط به ماده 24 (0/30) است. همچنین، در خرده مقیاس خودکارآمدی بیشترین ضریب استاندارد مربوط به ماده 34 (0/81) و کمترین ضریب مربوط به ماده 32 (0/50) می‌باشد. به طور کلی، در چهار خرده مقیاس سرمایه روان‌شناختی بیشترین ضریب استاندارد مربوط به ماده 34 "من معمولاً در دانشگاه و تکالیف درسی عملکرد خوبی دارم" (با ضریب 0/81) و کمترین ضریب مربوط به ماده 24 "وقتی با مشکلات مواجه می‌شوم سعی می‌کنم جنبه خنده‌دار آن‌ها را ببینم" (با ضریب 0/30) می‌باشند. علاوه بر این، همان‌گونه که پیش از این ذکر شد در پژوهش حاضر سرمایه روان‌شناختی به عنوان یک عامل مرتبه دوم در نظر گرفته شده است که از چهار عامل مرتبه اول امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی تشکیل شده است. بر خلاف عامل مرتبه اول که یک عامل مکنون است و به عنوان واریانس مشترک ماده‌های استفاده شده برای سنجش آن عمل می‌کند، یک عامل مرتبه دوم، به عنوان واریانس مشترک بین عوامل مرتبه اول در نظر گرفته می‌شود (نورمن

همانگونه که نتایج جدول 1 نشان می‌دهد یکی از شاخص‌های برازندگی، مجذور خی (X²) است که مقدار آن برای سرمایه روان‌شناختی مرتبه اول 224/43 با درجه آزادی 82 و سطح معنی‌داری 0/001 و برای سرمایه روان‌شناختی مرتبه دوم 215/66 با درجه آزادی 88 و سطح معنی‌داری 0/001 به دست آمده است. مجذور خی شاخص برازندگی مطلق مدل است و یک مقدار کوچک غیر معنی‌دار آن حاکی از برازش خوب مدل با داده‌ها است. با این حال، مجذور خی نسبت به اندازه نمونه بسیار حساس است و هنگامی که اندازه نمونه افزایش یابد، مجذور خی

پژوهش های مختلف روان شناسی تربیتی نشان می دهند که رابطه هر یک از چهار مؤلفه سرمایه روان شناختی با موفقیت تحصیلی بارها مورد تأیید قرار گرفته است و ابزارهای معتبری برای سنجش هر عامل وجود دارد. در صورتی که ابزاری مناسب که این چهار مؤلفه را با یکدیگر و به شکل سازه مرتبه بالاتر سرمایه روان شناختی، مورد سنجش قرار دهد، وجود ندارد. بنابراین، پژوهش حاضر با توجه به اهمیت و نقش ترکیبی و هم افزایی مؤلفه های روان شناسی مثبت نگر امید، خوشبینی، تاب آوری و خودکارآمدی در قالب متغیر نهفته مرتبه بالاتر سرمایه روان شناختی در عملکرد تحصیلی، بر اساس پژوهش نیلسون (2010) با استفاده از ترکیب ماده های چهار ابزار معتبر، اقدام به تدوین و بررسی شاخص های روانسنجی «پرسشنامه سرمایه روان شناختی تحصیلی» (PsyCap-36) در بین جامعه دانشجویی ایران نمود.

در این پژوهش جهت برآورد پایایی پرسشنامه از روش های آلفای کرونباخ و دو نیمه کردن استفاده شد. نتایج برای کل پرسشنامه و نیز چهار عامل آن نشان داد که این ابزار از همسانی درونی قابل قبولی برخوردار است و پایایی کل و هر چهار خرده مقیاس آن قابل قبول است (بالاتر از 0/70)؛ به علاوه، محاسبه ضریب آلفای کرونباخ در صورت حذف هر سؤال پرسشنامه نشان داد که حذف هیچ سؤالی به افزایش پایایی پرسشنامه کمک نمی کند. لذا با توجه این نتایج می توان گفت که پرسشنامه سرمایه روان شناختی از پایایی و همسانی درونی قابل قبولی برخوردار است.

روایی پرسشنامه نیز با استفاده از چندین روش محاسبه و تأیید شد. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. روایی ملاکی این ابزار از طریق محاسبه همبستگی بین چهار عامل تشکیل دهنده آن با چهار ابزار معادل که اعتبار آن ها در مطالعات داخلی بارها مورد تأیید واقع شده بود، به دست آمد. همچنین، روایی همگرایی پرسشنامه از طریق ضرایب همبستگی بالا میان چهار عامل با یکدیگر و با نمره کل مورد تأیید واقع شد.

روایی سازه پرسشنامه سرمایه روان شناختی نیز با استفاده از روش تحلیل عامل اکتشافی و تحلیل عامل تأییدی (مرتبه

سرمایه روان شناختی مرتبه اول 0/93 و مرتبه دوم 0/95 به دست آمد. شاخص دیگر نیکویی برازش تعدیل یافته (AGFI) است که مقدار آن برای سرمایه روان شناختی مرتبه اول 0/92 و مرتبه دوم 0/94 به دست آمد. همچنین، مقادیر شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) و شاخص برازندگی افزایشی (IFI) برای سرمایه روان شناختی مرتبه اول به ترتیب 0/91 و 0/91 و برای سرمایه روان شناختی مرتبه دوم 0/93 و 0/92 به دست آمدند. این دو شاخص، برازش یک مدل معین را با مدل پایه، که قائل به وجود کوواریانس میان متغیرها نیست، مقایسه می کند. هر چه مقدار آن به یک نزدیکتر باشد، برازش بهتر است. همچنین، مقدار ریشه میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA) برای سرمایه روان شناختی مرتبه اول 0/07 و مرتبه دوم 0/06 محاسبه شدند. هو و بنتلر (1999)، به نقل از هومن، (1387) مقدار کوچک تر یا مساوی 0/06 این شاخص را به عنوان نقطه برش برازندگی خوب و مقایسه بین 0/06 تا 0/08 را نمایانگر مدلی با برازندگی قابل قبول اعلام کرده اند.

بحث و نتیجه گیری

سرمایه روان شناختی یک حالت روان شناختی مثبت و قابل رشد است که با داشتن اعتماد به نفس لازم و تلاش برای موفقیت در فعالیت های چالش انگیز (خودکارآمدی)، ایجاد اسناد مثبت در مورد موفقیت در زمان حال و آینده (خوشبینی)، پافشاری در رسیدن به هدفها و به هنگام لزوم تغییر دادن مسیرهای رسیدن به هدفها (امید)، و تحمل کردن و بازگشت به حالت تعادل به هنگام مواجه با مشکلات و مصائب در جهت دستیابی به موفقیت (تاب آوری) مشخص می شود. لوتانس و همکاران (2017) به عنوان نظریه پردازان مفهوم سرمایه روان شناختی، به منظور اندازه گیری این سازه روان شناختی، اقدام به تهیه پرسشنامه سرمایه روان شناختی با کاربری در محیط های صنعتی و سازمانی نمودند و مشخص کردند که سرمایه روان شناختی یک سازه محوری است که نسبت به هر کدام از عوامل تشکیل دهنده آن به تنهایی، رابطه قوی تری با پیامدهای عملکرد سازمانی و موفقیت شغلی دارد. در حوزه آموزشی،

پژوهش فوق با محدودیت‌هایی مواجه بود؛ جامعه آماری پژوهش مربوط به دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه جندی شاپور اهواز بوده و لذا برای تعمیم نتایج آن به سایر دانشجویان باید با احتیاط عمل نمود. همچنین، ابزارهای به کار گرفته شده برای اندازه‌گیری هر یک از مؤلفه‌های چهارگانه ابعاد سرمایه روان‌شناختی، محدود به استفاده از پرسشنامه‌های معتبر موجود بود که جنبه خودگزارشی دارند. در جمع بندی نهایی، با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان نتیجه گرفت که پرسشنامه مذکور از روایی و پایایی مناسبی برخوردار است و با در نظر گرفتن اهمیت و نقش سازه‌های روان‌شناسی مثبت‌نگر در فرآیند یادگیری و موفقیت تحصیلی دانشجویان پیشنهاد می‌شود از این ابزار برای سنجش میزان سرمایه روان‌شناختی و انجام مداخلات روان‌شناختی برای ارتقای امیدواری، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی تحصیلی در دانشجویان و به ویژه در دانشجویان جدیدالورود استفاده شود.

قدرانی

بدین وسیله از همکاری صمیمانه مسئولان محترم، اساتید و همچنین دانشجویان عزیز دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز و کلیه کسانی که ما را در انجام این پژوهش یاری رساندند، کمال تشکر و قدردانی را داریم.

References

- Abolghasemi A, Taklavi Varaniyab S, 2010, Resilience and perceived stress: Predictors of life satisfaction in the students of success and failure. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, Vol. 5, Pp.748-752. [In Persian]
- Bandura A, 1997, Self-efficacy: The exercise of control. New York, NY: *Freeman Press*.
- Bean J, Eaton SB, 2001, The psychology underlying successful retention practices [Electronic version]. *Journal of College Student Retention*, Vol. 1, Pp. 73-89.
- Besharat M, 2008, Psychometric properties of the Persian form of Conner and Davidson persistence. *Journal of*

اول و مرتبه دوم) محاسبه و تأیید گردید. تحلیل عامل اکتشافی، مدل چهار عاملی را پیشنهاد نمود. در تحلیل عامل تأییدی مرتبه اول نیز بالاترین برآزش برای همین مدل چهار عاملی به دست آمد، در نتیجه، از نظر ساختار عاملی، پدیدایی این چهار عامل در پژوهش حاضر با نظریه لوتانس و همکاران (2017) که مدل چهار عاملی را برای سرمایه روان‌شناختی پیشنهاد کردند، همسو و سازگار است. جهت ارزیابی تناسب گویه‌های پرسشنامه نیز از برخی پارامترها نظیر بار عاملی یا ضرایب استاندارد استفاده شد، یافته‌ها نشان داد که بار عاملی گویه‌های هر کدام از عامل‌های چهارگانه بین 0/30 تا 0/81 به دست آمد و هیچ کدام از گویه‌ها حذف نشد. بنابراین، هر گویه می‌تواند قسمتی از واریانس کل را در هر عامل تبیین کنند. به علاوه، تحلیل عامل تأییدی مرتبه دوم نیز نشان داد که هر کدام از عامل‌های مرتبه اول امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی بار عاملی بالایی بر روی سازه مرتبه دوم سرمایه روان‌شناختی دارند. به این معنی که اگر چه امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی هر کدام استقلال مفهومی و روایی افتراقی دارند، اما آنها همچنین سهم نظری منحصر به فرد و قابل اندازه‌گیری برای یک سازه محوری مرتبه بالاتر، یعنی سرمایه روان‌شناختی دارند. لوتانس و همکاران (2017) اثرات ناشی از ترکیب تاب‌آوری و خوشبینی با خودکارآمدی و امید در افراد با سرمایه روان‌شناختی بالا را به این صورت بیان می‌کنند که اینگونه افراد با ظرفیت تاب‌آوری بالایی که دارند به خوبی توانایی بازگشتن از مشکلات را دارند، آنها همچنین افرادی کارآمد و امیدوار نیز هستند، زیرا باید به توانایی‌های خود اطمینان داشته باشند تا تلاش لازم را به کار برند و بر آن پافشاری کنند و لازم است امیدوارانه مسیرهای لازم برای بازگشتن به سطح اصلی خود و رسیدن به هدف را دنبال کنند. همچنین، افراد با ظرفیت بالاتر برای خوشبینی ممکن است دیدگاه مثبتی داشته باشند، اما در ترکیب با خودکارآمدی و امید، اطمینان و پافشاری برای دنبال کردن مسیرهای جایگزین در هنگام لزوم را خواهند داشت.

- Nelson J, 2010, Building a conceptual model of academic effort for traditional first-year college students. A dissertation submitted to the School of Behavioral and Applied Sciences in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Higher Education at the Azusa Pacific University.
- Norman SM, Avey JB, Nimmicht JL, et al, 2010, The interactive effects of psychological capital and organizational identity on employee organizational citizenship and deviance behavior. *Journal of leadership and organizational studies*, Vol. 17, No.4, Pp. 380-391.
- Pritchard MD, Wilson GS, 2003, Using emotional and social factors to predict student success. *Journal of College Student Development*, Vol. 44, No.1, Pp. 18-28.
- Sadoughi M, 2019, Canonical correlation between psychological capital and academic engagement among students of Medical Sciences. *DSME*. 2019; 6 (2): 87-101. [In Persian]
- Sadoughi M, , 2019, The relationship between psychological capital and academic burnout among medical students: The mediating roles of academic engagement. *Razi J Med Sci*.2019;26(1):10-22. [In Persian]
- Scheier MF, Carver CS, Bridges MW, 2001, Distinguishing optimism from neuroticism (and trait anxiety, self-mastery, and self-esteem): A reevaluation of the Life Orientation Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, , Vol. 67, No.2, Pp.1063-1078.
- Scheier MF, Carver CS, 1985, Optimism, coping, and health: *Psychological Sciences*, Vol. 2, No.6, Pp. 37-24. [In Persian]
- Boustani F, 2000, The relationship between self-efficacy and progression goals with meta-cognition and the comparison of recent variables in high school girl students in Mamasani. Master's Degree in Educational Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz.[In Persian]
- Carver CS, Scheier M, 2003, Optimism. In SJ, Lopez CR, Snyder (Eds.), *Positive psychological assessment: A handbook of models and measures*, pp.75-89 Washington, DC: American Psychological Association.
- Chemers MM, Hu L, Garcia BF, 2001, Academic self-efficacy and first-year college student performance and adjustment. *Journal of Educational Psychology*, Vol. 95, No.1, Pp.55-64.
- Hooman HA, 2008, Structurel Equation Modeling with LISREL Application. Tehran: Ssmt. [In Persian]
- Hosseini M, 2015, The relationship between life expectancy and psychological hardiness in students of Islamic Azad University, Gachsaran Branch. Master's thesis of general psychology of Ahvaz Islamic Azad University. [In Persian]
- Kwok OM, Hughes JN, Luo W, 2007, Role of resilient personality on lower achieving first grade students' current and future achievement. *Journal of School Psychology*, No.45, 61-82.
- Luthans F, Youssef C, Avolio B 2017, Psychological capital: Developing the human competitive edge. *Oxford, England: Oxford University Press*, Vol. 15, No.4, Pp.125-143.

- Siu OL, Bakker AB, Jiang X, 2014, "Psychological capital among university students: Relationship with study engagement and intrinsic motivation". *Journal of Happiness Study*. Vol 15, 979-994.
- Skinner E, Furrer C, Marchand G, et all, 2008, Engagement and disaffection in the classroom: Part of a larger motivational dynamic?, *Journal of educational psychology*, Vol.100, No.4, p.765.
- Snyder CR, Harris C, Anderson JR, et all 2012, The will and the ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 60, No.3, Pp. 570-585.
- Wagnild GM, Young HM, 1993, Development and psychometric evaluation of the Resilience Scale. *Journal of Nursing Measurement*, Vol. 1, No.14, Pp. 165-178.
- Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 4, 219- 247.
- Shani Yialagh M, Moovahed A, Sugarcane H, 2013, The Relation Between Religious Attitudes, Optimism, Mental Health and Physical Health in Shahid Chamran University Students in Ahwaz. *Journal of Educational Sciences and Psychology*. Third period, eleventh year, number 1 and 2. [In Persian]
- Sharifi HP, Sharifi N, 2016, *Research Methods in Behavioral Sciences*. Fifth Edition, Tehran: Sokhan Publications, vol.4,20-41[in Persian]
- Shaykh al-Islam R, Ahmadi S, 2011, The prediction of coping strategies based on self-efficacy beliefs and goal orientation of students in Shiraz University. *Quarterly journal of research on curriculum development in Islamic Azad University, Khorasgan Branch*, Vol. 12, No.4, Pp. 24-15. [In Persian]

مجله‌ی توسعه‌ی آموزش جندی‌شاپور
فصلنامه‌ی مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی
سال یازدهم، شماره 4، زمستان 99

طراحی و اعتباریابی پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز

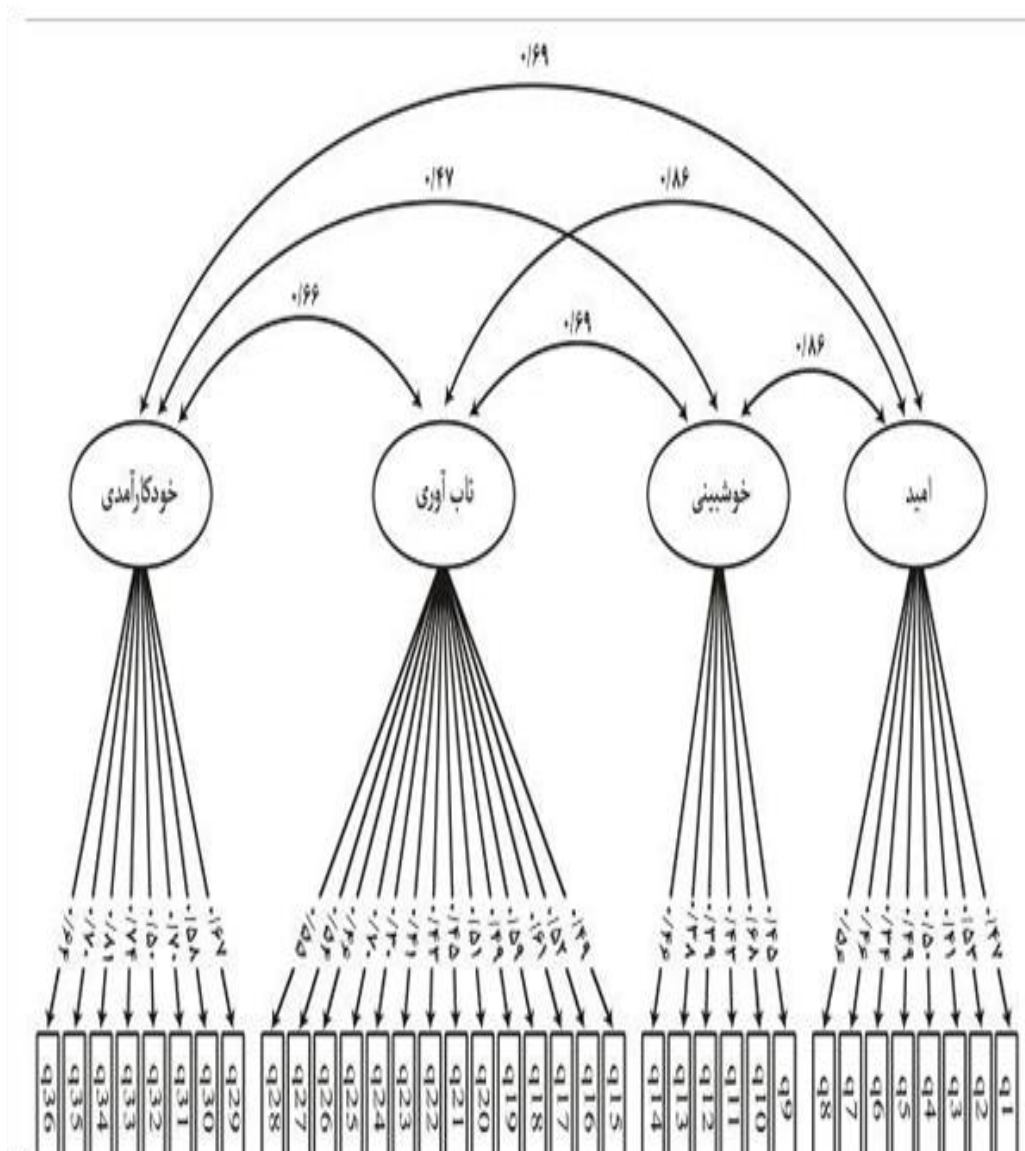
محمد حسینی: دکتری تخصصی، گروه روانشناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه علامه طباطبایی ره، تهران، ایران.
محمد حسین محبی نورالدین وند*: عضو هیأت علمی، گروه علوم تربیتی و روان‌شناسی، واحد مسجدسلیمان، دانشگاه آزاد اسلامی، مسجدسلیمان، ایران.

چکیده: یکی از مفاهیم مهم روان‌شناسی مثبت نگر که در سال‌های اخیر در حوزه رفتار سازمانی مورد توجه جدی قرار گرفته و در سال‌های اخیر در مطالعات آموزش دانشگاهی مورد استفاده فراوان قرار گرفته است، مفهوم سرمایه روان‌شناختی است. پژوهش حاضر با هدف طراحی و اعتباریابی پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی تحصیلی در میان دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز انجام شد. جامعه آماری مورد مطالعه شامل کلیه دانشجویان سال اول این دانشگاه در سال تحصیلی 97-98 می‌باشد که از بین آن‌ها نمونه‌ای 375 نفری (228 پسر و 147 دختر) با استفاده از روش تصادفی طبقه‌ای انتخاب شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از چهار ابزار که هر کدام از چهار عامل سرمایه روان‌شناختی را می‌سنجند، یعنی مقیاس امیدواری گرایشی بزرگسالان اسنایدر و همکاران، آزمون جهت‌گیری زندگی شیبر و کارور، مقیاس تاب‌آوری و گنیلد و یانگ و مقیاس خودکارآمدی تحصیلی چیمرز و همکاران استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزارهای SPSS و AMOS انجام گرفت. بر اساس یافته‌های به دست آمده نمره کل پایایی پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ 0/90 به دست آمد. برای برآورد روایی همگرایی به طور همزمان از چهار پرسشنامه معتبر استفاده شد که ضرایب همبستگی از 0/56 تا 0/61 به دست آمد. روایی سازه با استفاده از روش تحلیل عامل تأییدی مرتبه اول و مرتبه دوم، ساختار چهار عاملی پرسشنامه (امید، خوش بینی، تاب‌آوری، خودکارآمدی) را مورد تأیید قرار داد. لذا، بر اساس نتایج به دست آمده، پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی از روایی و پایایی مطلوبی برخوردار است و می‌توان در محیط‌های آموزشی و پژوهشی از آن استفاده نمود.

واژگان کلیدی: سرمایه روان‌شناختی، امید، خوش بینی، تاب‌آوری، خودکارآمدی.

***نویسنده مسؤول:** عضو هیأت علمی، گروه علوم تربیتی و روان‌شناسی، واحد مسجدسلیمان، دانشگاه آزاد اسلامی، مسجدسلیمان، ایران.

Email: mmohebi8392@gmail.com

نمودار 1. ضرایب استاندارد ماده‌های مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی با روش تحلیل عامل تأییدی

Figure 1. Standard coefficients of the components of psychological cognitive resources by the confirmatory factor analysis method